

Ο ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΕΚΒΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΝΕΑ ΦΑΣΗ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

Δύο ημέρες πριν την Σύνοδο της Νίκαιας, ο Αμερικανός Υπουργός Αμύνης, ομιλώντας στο Συμβούλιο του ΝΑΤΟ, προειδοποίησε την Ευρωπαϊκή Συνεννόηση ότι κινήσεις ανεξαρτητοποίησης του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Ασφαλείας από το ΝΑΤΟϊκό ολόκληρωμα, θα καταστήσουν το ΝΑΤΟ «κατάλοιπο που παρελθόντος» ("a relic of the past"). Οι δηλώσεις του Cohen αποτελούν προοίμιο της αυστηρότερης Ρεπουμπλικανικής πολιτικής σε θέματα Ισχύος και Ασφαλείας.

Σαν συνέπεια της Αμερικανικής ήπιας προειδοποίησης, η Σύνοδος της Νίκαιας απέφυγε την πρόωπη αποτυχία της παρομερίζοντας την σοβαρή συζήτηση στο θέμα της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας καθώς και στο καίριο ζήτημα της στρατιωτικής έκφρασης μιας τέτοιας κοινής πολιτικής, της ανάπτυξης δηλαδή της «ειρηνικής δύναμης ταχείας δράσεως». Πρόεδρι σε αναμικτές τοποθετήσεις και θερμοκρασιακές δηλώσεις, όπως κάνει πάντα όταν η Ευρωπαϊκή «Συνεννόηση» ευρίσκεται σε αμηχανία ή αδιέξοδο. Το ουσιαστικό μέρος του δράματος διεξήχθη ημέρες αργότερα, στην Σύνοδο του Συμβουλίου του ΝΑΤΟ (14-15 Δεκεμβρίου). Επρόκειτο να ληφθεί απόφαση που να καταγράφει την ετοιμότητα των Συμμάχων να επιτρέψουν την χρήση ΝΑΤΟϊκών μέσων και συστημάτων από την υπό Ιδρυση Ευρωπαϊκή Στρατιωτική Δύναμη σε περιπτώσεις χειρισμού κρίσεων. Η απόφαση θα είχε θεωρητική μόνο σημασία. Ούτε η Δύναμη θα σταθεί στο εγγύς μέλλον, ούτε οι όροι της συμπληρωματικότητας της λειτουργίας της σε σχέση προς το ΝΑΤΟ και τις δομές του έχουν συμφωνηθεί, ούτε θεσπάζονται, τα βασικά θέματα που αναφέρονται στην απόλυτη ενότητα στρατιωτικής Διοίκησης - Ελέγχου - Σχεδιασμού έχουν λυθεί.

Παρ' όλη την ψυχολογική και ρητορική μόνο έννοια της προσωποποιημένης απόφασης, εντούτοις η απόφαση δεν ελήφθη. Σε μια σύνοδο ουσίας, τα θέματα ουσίας δεν παρομερίζονται, αλλά αντιμετωπίζονται. Εξετάσθηκαν οι βασικές παράμετροι μιας συνολικής διάρθρωσης ασφαλείας για τον Βορειοατλαντικό ευρύτερο χώρο, που να αφήνει τόπο για τις πραγματικές ικανότητες των Ευρωπαϊκών χωρών και όχι για τις συναισθηματικές εναισθησίες τους και παρανοήσεις φαντασιώσεων. Η έλλειψη ουσιαστικής συμφωνίας στα μεζονα θέματα κατέστησε την επιδικωμένη «ασηπτική» απόφαση άκυρο και παραπλανητική.

Το βάρος για να επιδοθεί μια πλασματική «συμφωνία», εν όψει της πραγματικής ασυμβατότητας των διαφόρων ευρωπαϊκών τάσεων μεταξύ των και προς την δεδομένη δομή του Ευρωπαϊκού Συστήματος Ισχύος, όπως καταγράφεται στο ΝΑΤΟ, έπεσε στην χώρα με σαφή στρατηγικό προανατολισμό, ρομαλικά αποφασιστικότητα και ζωτικά συμφέροντα στην αρχιτεκτονική της Ευρωπαϊκής Ασφαλείας - την Τουρκία.

Η Τουρκία επείσμανε το γεγονός ότι η διακρατική σύμπτωση μεταξύ ΝΑΤΟ και Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι ατελής: υπάρχουν κράτη - μέλη του ενός οργανισμού που δεν είναι μέλη του άλλου, και αντιστρόφως.

Επομένως οποιοδήποτε λόγος περί συστημικών σχέσεων σε θέματα υψίστης σημασίας, όπως είναι η άμυνα και ασφάλεια, σημαίνει κατ' αρχήν πλήρη αλληλοπεριχώρηση των δύο συνόλων. Ειδικότερα, αφού το ΝΑΤΟ και όχι η Ε.Ε. είναι μηχανισμός ασφαλείας του Ευρωπαϊκού χώρου, οι χώρες - μέλη του ΝΑΤΟ που δεν είναι χώρες - μέλη της Ε.Ε. πρέπει να έχουν ουσιαστικό ρόλο στην διαμόρφωση και λειτουργία των νέων δομών της Ευρωπαϊκής Ασφαλείας εντός, πάντοτε, του ΝΑΤΟϊκού πλαισίου. Με άλλα λόγια, η Τουρκία θασμά υπερασπίζει ότι πρέπει να έχει λόγο και συμμετοχή στον Ευρωπαϊκό Πυλώνα Ασφαλείας (και συγκεκριμένα στην ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Δύναμης Ταχείας Δράσεως), αφού έχει λόγο στο ισχύον σύστημα Ευρωπαϊκής Ασφαλείας, το ΝΑΤΟ.

Η Τουρκία ανέλαβε την ευθύνη να φέρει απλώς στο προσκήνιο και να εστιάζει την προσοχή σε θέματα ουσίας που υπόκεινται, ενώ γίνεται προσπάθεια να παραισιωθούν. Η Τουρκική στάση στο Συμβούλιο του ΝΑΤΟ (15 Δεκεμβρίου) κλείνει με χαρακτηριστική διατύπωση το δραματικό δεκαήμερο που άνοιξε ο Υπουργός Άμυνας των Η.Π.Α. με τις δηλώσεις του στις 5 Δεκεμβρίου. Μέσα στο δεκαήμερο πέφτει και η οριστικοποίηση της εκλογής του Bush στην προεδρία της Παγκόσμιας Ηγεμονικής Δύναμης (12 Δεκεμβρίου).

Το δεκαήμερο αυτό σηματοδοτεί όπως φαίνε-

ται μια σημαντική στροφή στην Αμερικανική Εξωτερική Πολιτική - στροφή όχι ως προς τους στόχους της, αλλά ως προς τον τρόπο, τη μέθοδο και τους ρυθμούς προώθησής των. Συμβαίνει αυτό που έχω αναλύσει σε προηγούμενο άρθρο μου («ΗΜΕΡΑ» 26-11-2000) ως μετάβαση στην δεύτερη φάση της μεταψυχροπολεμικής στρατηγικής των Η.Π.Α. μέσα στο Παγκόσμιο Σύστημα. Οι ψυχροπολεμικές αρχές, δομές και προτεραιότητες θα τείνουν όλο και ταχύτερα, είτε να ατροφώσουν, είτε να μεταλλαχθούν ριζικά (επαναπροσδιοριζόμενες και «επανιδρυόμενες»), ώστε να ανταποκρίνονται αποτελεσματικά στην διεθνή κατάσταση που έχει διαμορφωθεί και η οποία χαρακτηρίζεται καθοριστικά από τη σύσταση ενός ενιαίου παγκοσμίου δυναμικού πεδίου με ένα μοναδικό πόλο ηγεμονικής ισχύος, τις Η.Π.Α.. Συνέπεια της ίδιας της φάσης του μονοπολικού συστήματος, είναι σε ένα μεσοπρόθεσμο βάθος χρόνου η συσσωμάτωση και ο σχηματισμός των περιφερειακών πεδίων σύμφωνα με την οικεία εκάστοτε γεωπολιτική μορφή και δομή. Αυτές οι αυτοδιαμορφώσεις στις διάφορες περιοχές του Παγκοσμίου συστήματος, πραγματοποιούνται γρηγορότερα και αποτελεσματικότερα υπό την καταλυτική δράση των περιφερειακών εκείνων δυνάμεων που κρατούνται σε υψηλό δυναμικό καθολικής ισχύος (γνωστικής και πολιτιστικής, στρατιωτικής, οικονομικής, δημογραφικής) και συντονίζονται οξύτερα προς το Παγκόσμιο πεδίο, τόσο ως προς την γενική μορφή του, όσο και ως προς τις τοπικές γεωπολιτικές παραμέτρους του. Το σύστημα θα αναλαμβάνει όλο και αποτελεσματικότερα την φυσική του μορφή στα μέρη του, όπως και σαν όλο.

Η Ηγεμονική Δύναμη θα πάψει βαθμιαία να έχει τις παραδοσιακές, και τονισμένες ψυχροπολεμικά, ιδιότητες σχέσης της προς ένα από τα υποσυστήματα του καθολικού πεδίου, συγκεκριμένα προς την Δυτική (κυρίως) Ευρώπη. Η σημασία των άλλων περιφερειακών συγκροτημάτων θα βαρύνει όλο και περισσότερο, ανάλογα με την αυξανόμενη δυναμική των και αντιστρόφως ανάλογα προς την μείουση λειτουργικότητα μιας παρακαμψιακής Ευρώπης.

Γεωπολιτικοί χώροι όπως η Ανατολική και Νοτιοανατολική Ασία, η Κεντρική Ασία, η Μέση Ανατολή, το Βαλκανομικρασιατικό πεδίο, η Βόρεια Ευρασία, η Νότιος Αμερική και αυτή η Υποσαχάρια Αφρική, θα ευρισκονται σε «απόσταση» από το Ηγεμονικό Κέντρο που θα καθορίζει ο ενεργητικός (και δυναμικός) ρόλος του στο παγκοσμιοποιημένο διεθνές σύστημα και τίποτε άλλο - όχι κάποιες υποτιθέμενες «ιδεολογικές» προτεραιότητες της ιστορικής Ευρώπης. Σε ένα Ηγεμονικό Σύστημα, κάθε μέρος θέλει κατευθείαν, αδιαμεσολάβητες ιδιαιτερές σχέσεις προς το Κέντρο Ισχύος.

Και θα τις έχει κατά το μέτρο της δυναμικότητος του στην παραγωγή χρήσιμου θετικού έργου. Η παγκοσμιοποίηση ανοίγει το παιχνίδι και το τραβάν, σε όλα τα μέρη του Κόσμου. Το κλειστό Ευρωπαϊκό μοντέλο σπάει. Η Αμερική προτείνει σε ένα διψώντα για αυτενέργεια και καταπιεσμένο κόσμο, ένα άλλο και πολύ κλασικό, πρότυπο ανθρώπινης λειτουργικότητας, ελεύθερο, ανταγωνιστικό, μαζικιστικό - υπέρ πάντα φυσικό.

Η πρόβαση προς την δεύτερη φάση της μεταψυχροπολεμικής Αμερικανικής στρατηγικής που θα προκαλέσει την επιταχυνόμενη αποκατάσταση της φυσικότητας σε ένα κόσμο βεβαρημένο με ευρωπαϊκές δόσεις τεχνητότητας, θα είναι βαθμιαία αλλά ήδη έχει αρχίσει. Μπορούμε να παρακολουθήσουμε την μετάβαση εν αναφορά προς τις εξελίξεις στην Ευρώπη και στον οικείο Βαλκανομικρασιατικό χώρο.

Οι δηλώσεις του Cohen (που έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στις εξελίξεις της Νίκαιας, και όχι μόνο για τα θέματα Άμυνας και Ασφαλείας) συμβαδίζουν με τις δηλώσεις της Ρίλες, Συμβούλου Εθνικής Ασφαλείας του νέου προέδρου Bush. Η Ρίλε επείσμανε ότι οι Η.Π.Α. θα επανεξετάσουν το πλέγμα των αμυντικών δεσμευμένων τους για την Ευρώπη, ιδιαίτερα σε σχέση με την στρατιωτική παρουσία τους στην Βοσνία και στο Κόσσοβο. Πρόκειται για μια συνεπή πρόκληση και πρόκληση προς τις Ευρωπαϊκές χώρες να οριοθετήσουν τις επιδιώξεις τους: θέλουν ή δεν θέλουν και μέχρι ποίου σημείου θέλουν, την Αμερικανική εμπλοκή στην χερσόνησο τους της Ευρασίας. Ή μάλλον, (επειδή προφανώς οι Ευρωπαίοι χρειάζονται την ενεργό συμμετοχή των Αμερικανών ακόμη και για την αποκατάσταση κάποιας τάξης και ειρήνης στην περιοχή τους), η Αμερικανική πρόσκλη-

ση έχει το νόημα υπενθύμισης στους Ευρωπαίους της πραγματικής θέσης τους. Δεν μπορούν να επικαλούνται και να αγνοούν εκ περιτροπής τις Η.Π.Α., όπου και όπως θέλουν. Η αδυναμία συνεπάγεται περιορισμούς. Και εάν πρόκειται να τεθεί θέμα επαναπροσδιορισμού των περιορισμών (πράγμα στο οποίο φαίνεται ανοήτως να στοχεύει η τακτική της Ε.Ε. με την επιμονή της στην συζήτηση του προβλήματος), οι νέοι όροι θα είναι αναγκαστικά βαρύτεροι για το Ευρωπαϊκό Σύστημα από ό,τι ήταν κατά την ψυχροπολεμική περίοδο, αφού θα πρέπει να αντανακλούν, την πραγματικότητα του νέου Παγκόσμιου Ηγεμονικού πεδίου. Κάθε αναθεώρηση του κρατούντος πλέγματος σχέσεων μεταξύ δυνάμεων γίνεται πάντα υποχρεωτικά προς την κατεύθυνση τουλάχιστον ακριβέστερης προσαρμογής του προς τις καινούριες συνθήκες και τους ισχύοντες νέους συστασιακούς ισχύους - και όχι θεαλώς για να ικανοποιηθούν φανταστικές αξιώσεις που δεν αντιστοιχούν αντικειμενικά σε κάτι καλύτερο από νοσταλγία για προπαρελθόντα μεγέθη.

Η αλήθεια είναι ότι οι Η.Π.Α. έχουν καλομάθει την Ευρωπαϊκή Συνεννόηση (έστω για συγκεκριμένους λόγους). Η Αμερική καθ' όλη την διάρκεια του 20^{ου} αιώνα διόρθωνε τις τραγικές ανεπάρκειες του Ευρωπαϊκού Συστήματος, και τις τερατώδεις συνέπειές τους. Στην πρώτη φάση της μεταψυχροπολεμικής περιόδου, το Διευθυντήριο της νέας και ανίσχυρης «Εκδής Συμμαχίας» (βλ. άρθρο μου στον Ημερήσιο Κήρυκα, 17-12-2000) θέτει την Ηγεμονική Δύναμη ενώπιον ενός διλημματος ευθύνης, το οποίο στριγγίζεται στον εξής κυνικό συλλογισμό:

(α) Το Παγκόσμιο Οικονομικό Σύστημα χρειάζεται μια Ευρώπη σε (σχετική) ισορροπία και (σχετικός) ευημερούσα.

(β) Η Ευρώπη σε (σχετική) ισορροπία και (σχετικός) ευημερούσα προϋποθέτει την στενή συνεργασία των (κυρίων πρωτίστως) Ευρωπαϊκών κρατών - και μια τέτοια συστηματική συνεργασία έχει προχωρήσει μέχρι τώρα στα πλαίσια της Ε.Ε.

(γ) Η (σχετικός) ισορροπία και ευημερούσα Ε.Ε. χρειάζεται την βεβαιωμένη και ανεπιφύλακτη στήριξη των Η.Π.Α.

(δ) Μια (σχετικός) ισορροπία και ευημερούσα Ε.Ε. χρειάζεται σημαντική αυτονομία στον τομέα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας, για να μπορεί να αποτελέσει αξιόπιστο παράγοντα του διεθνούς οικονομικού συστήματος.

(ε) Την αυτονομία αυτή την χρειάζεται η Ε.Ε. (μια) για την συστηματική και στρεβλωτική δωροδοκία μέσω των διαφόρων επιδοτήσεων, για να μπορεί να «πειθεί» τα (μικρά κυρίως) κράτη - μέλη και τους λαούς της Ευρώπης να μεταβιβάσουν συστατικά στοιχεία των κυριαρχικών δικαιωμάτων τους στο Διευθυντήριο της Ε.Ε..

Άρα, το απαιτητό συμπέρασμα συνάγεται, οι Η.Π.Α. πρέπει να στηρίξουν την αυτονομία του Ευρωπαϊκού Αμυντικού Πυλώνα, να συνεργαστούν στην διαμόρφωση μιας ανεξάρτητης Ευρωπαϊκής Συνιστώσας στην Ευρωπαϊκή Αρχιτεκτονική Ασφαλείας. Το πρόβλημα επικεντρώνεται φυσικά στον στρατιωτικό τομέα γιατί εξωτερική πολιτική χωρίς κοινή στρατιωτική ισχύ είναι άσκηση στο φανταστικό.

Πρόκειται για ένα ωμό εκβιασμό. Το χειρότερο είναι ότι πρόκειται για ένα ανοήτο εκβιασμό. Βέβαια το όλο τεχνητό σχέδιο (παρόμοιο προς την τεχνικότητα του εκβιασμού που κρατούν, όσο κρατούν, την συνοχή της Ιερής Συμμαχίας), εξηγεί το γεγονός γιατί το Ευρωπαϊκό κατεστημένο καλλιεργεί έναν ελεγχόμενο αντι-αμερικανισμό. Αλλά ο επιχειρηματολογία είναι ελπίς. Σε τελευταία ανάλυση επιχειρεί να αντιστρέψει τον συσχετισμό ισχύος υπέρ του ασθενεστερότερου, και μάλιστα να τον κρατεί αντεστραμμένο συστηματικά και διαχρονικά: η Ηγεμονική Δύναμη πρέπει όχι μόνο να αντέχει αλλά να στηρίζει τις επιλογές της Ε.Ε., γιατί έτσι μόνο μπορεί η Ε.Ε. να είναι σε θέση και να λαμβάνει σημειώσεις απόφασης. Και η αναφορά είναι πάντοτε στην διατήρηση ρυθμών ανάπτυξης στην παγκόσμια οικονομία, και τέτοιας έντασης οικονομικής δραστηριότητας στην Ε.Ε., που να μην θέτουν σε κίνδυνο την ισχύ της Αμερικανικής οικονομίας και το επίπεδο ευημερίας της Αμερικανικής κοινωνίας.

Ο εκβιασμός φαντάζει απειλητικός εκ πρώτης όψεως: οι Η.Π.Α. πρέπει να στηρίξουν την ισχυροποίηση μιας Ε.Ε. με ανεξαρτησία (έστω και σχετική) στον τομέα ασφαλείας, για να μη διακινδυνεύει η οικονομική τους επιτυχία και κοινωνική ευμάρεια. Αλλά και με λίγη, ακόμη,

του ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΠΠΑ

ανάλυση ο εκβιασμός αποδεικνύεται κενός περιεχομένου.

Πρώτον, η οικονομική επιτυχία των Η.Π.Α. είναι βασικό αποτέλεσμα του Αμερικανικού μοντέλου ανθρώπινης δραστηριότητας.

Δεύτερον, η Αμερικανική οικονομία είναι το κέντρο βάρος και η καίρια κινητήρια μηχανή της παγκόσμιας οικονομίας. Κάθε μέρος του διεθνούς συστήματος έχει ζωτικά συμφέροντα στην μέγιστη λειτουργικότητα της Αμερικανικής μηχανής.

Τρίτον, οποιαδήποτε κρίση συμβεί σε κάποια περιφέρεια του παγκόσμιου συστήματος θα επηρεάσει λιγότερο τον κεντρικό πόλο του συστήματος. Αντιθέτως, κρίση στην εστία του συστήματος έχει βαρύτερες έως καταστροφικές συνέπειες για όλες τις περιφέρειες.

Τέταρτον, οι κρίσεις ενός φυσικού, αυτορρυθμιζόμενου συστήματος οδηγούν σε αναδιμήσεις που αυξάνουν το συνολικό δυναμικό, και είναι επομένως αντικειμενικά ευπρόσδεκτες από τις Η.Π.Α. ως χώρα καθοριστικό φορέα των αρχών φυσικής ευστάθειας και μέγιστης λειτουργικότητας.

Πέμπτον, η πρόοδος οικονομική ανάπτυξη των περιφερειών του παγκόσμιου συστήματος θα καθιστά μικρότερη την σημασία της οικονομικής υπαγωγής της Ευρώπης.

Έκτον, το Ευρωπαϊκό οικονομικό μοντέλο υστερεί θεατάτα απέναντι στο Αμερικανικό, και θα οδηγηθεί σε κρίση όταν υποχρεωθεί να εγκαταλείψει τον κατευθυντικό προστατευτισμό του και παγκοσμιοποιηθεί οργανικά. Η Ευρωπαϊκή οικονομία δεν ανήκει πλέον στον πυρήνα - κέντρο του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος. Και

Έβδομον, ποτέ δεν μπορούν οικονομικοί λόγοι περιορισμένης σημασίας (όπως είναι τα αποτελέσματα στην Αμερικανική οικονομία μιας κρίσης υποβάθμισης στην Ευρωπαϊκή) να υπερκεράσουν στρατηγικά ζωτικά συμφέροντα (όπως είναι η διατήρηση της Ηγεμονικής θέσης των Η.Π.Α.), - όταν μάλιστα η ικανοποίηση αυτών των συμφερόντων είναι η μόνη εγγύηση για την ύφεση της διεθνούς και με βάθος ελεύθερης οικονομίας της αγοράς, και για την υστατή ανάπτυξη της οικονομικής δραστηριότητας στο Παγκόσμιο σύστημα και στο κέντρο του.

Ο εκβιασμός αποδεικνύεται ανοήτος. Και ένας ανοήτος εκβιασμός μπορεί να είναι απλώς μια μπλόφα.

Η σταθερή στάση των Η.Π.Α. θα υποχρεώσει την Ε.Ε. σε αναδίπλωση: δεν πρόκειται να επιβάλει στον εαυτό της οικονομική δυσπραγία για να τιμωρήσει (αναλογικά πολύ λιγότερο) την Ηγεμονική Δύναμη.

Μια μελλοντική οικονομική κρίση στην Ε.Ε. θα είναι εξάλλου χρήσιμη και για αυτές τις δυνάμεις εντός της που δυνάσασαν από το βάρος των δυσλειτουργικών περιορισμών της και που θα επιδίωκαν την αναδόμηση του συστήματος σε ελευθερώτερα πλαίσια. Θα είναι χρήσιμη, όπως κάθε κρίση, και στην απελευθέρωση του διεθνούς συστήματος.

Αλλά το ζήτημα είναι γενικότερο, και εξειδικεύεται στην οικονομία.

Η ουσία είναι ότι το Ευρωπαϊκό Σύστημα εξαρτάται απολύτως από τις Η.Π.Α.. Έστω και μερική απαγκίστρωση της Παγκόσμιας Ηγεμονικής Δύναμης από αυτό, έστω και σχετική αποδυνάμωση των Αμερικανικών εγγυήσεων προς αυτό, θα αφήσει ελεύθερη την αστάθεια του Ευρωπαϊκού πεδίου να εκδηλωθεί με επιδεινούμενη διαίτη, όπως πάντοτε.

Η αστάθεια της ιστορικής Ευρώπης, συνδυαζόμενη στην παρούσα φάση με την αδυναμία της, αποτελεί εκρηκτικό μείγμα, που μόνο η Αμερικανική Ηγεμονία εμποδίζει να αναφλέγει.